

PERMANENT INTERNATIONAL COMMITTEE OF LINGUISTS (C. I. P. L.), A GLOSSARY OF AMERICAN TECHNICAL LINGUISTIC USAGE 1925-1950, BY ERIC P. HAMP (UNIVERSITY OF CHICAGO, PUBLICATION OF THE COMMITTEE FOR TERMINOLOGY, MCMLVII, SPECTRUM PUBLISHERS, UTRECHT) ANTWERP, pp. 1-62

Suvremena lingvistička djela vrve terminima od kojih su mnogi često nerazumljivi ne samo laicima nego i stručnjacima, ponekad čak i stručnjacima iste škole. Da bi se olakšalo sporazumijevanje među svim naučnim radnicima na području lingvistike i osiguralo ugroženo jedinstvo ove nauke, dobronamjerni stručnjaci i međunarodne organizacije (osobito UNESCO) trude se da stvore takve instrumente koji će olakšati dijalog predstavnika raznih škola koje nisu u svim pojedinostima tako razrožne i dijametralno oprečne kako bi se u prvi mah, sudeći po terminologiji, moglo pomisliti. Da se razumijemo, nije u pitanju jezik u kome je neko djelo napisano, već teškoće predstavljaju mnogobrojni stručni »metalanguages« (tako ih naziva američki lingvist norveškog porijekla Einar Haugen), koji se opet dijele na »metaidiolects«, tj. lične stručne terminologije istaknutih pojedinaca, što je stvorilo takvu zbrku da Haugen predlaže posebnu disciplinu »metalingvistiku«, koja bi studirala nove termine (kao *phone*, *morph*, *substitution*, *constitute*, *focus class*, *tactics* itd.).¹

Evropski lingvisti, koji se služe Rječnikom lingvističke terminologije J. Marouzeau², ne nalaze u njemu ni mnogo takvih termina koji su u

¹ E. Haugen, *Directions in Modern Linguistics*, Lg 27, 211-22, 1951; preštampano u antologiji dostignuća američke lingvistike *Readings in Linguistics* (skraćeno RIL), *The development of Descriptive Linguistics in America since 1925*, American Council of Learned Societies, Washington, sredio i postilama popratio M. Joos.

² J. Marouzeau, *Lexique de la terminologie linguistique française, allemand, anglais, italien*, Paris 1951, 3e éd. augmentée et mise à jour.

Evropi već odavno u upotrebi, sve i da je pri trećem izdanju ovog inače veoma korisnog priručnika pomagao, uz ostale, i A. Martinet. Ni Rječnik filoloških termina koji je objavio španjolski lingvist F. L. Carreter³ nije dovoljan za razmijevanje djela američke škole. Donedavna je u tu svrhu služio, makar mu to nije bila svrha, rječnik koji su sastavili Mario Pei i Frank Gaynor.⁴ Osim toga, evropski su stručnjaci bili prisiljeni da zagledaju i u indekse standardnih američkih udžbenika i prigodnih djela.⁵ Stoga je hvalevrijedna inicijativa C. I. P. L., koji je stavio u zadatak mladom američkom lingvistu Eriku P. Hampu⁶ s čikaškog univerziteta da izradi Glosar američkih lingvističkih termina. Djelo sadržava više negoli što naslov obećaje jer u njemu nisu sadržani samo termini koje su prvi put upotrijebili Amerikanci već i takvi koji potiču iz drugih škola, a u Americi su doživjeli promjene u značenju. Ova mala knjižica (svega 15 str. uvoda i 47 str. glosara, u dvije guste kolone) odličan je priručnik, veoma brižno izrađen, i svaki će lingvist zaželjeti da ga ima u svojoj biblioteci. Vremenski razmak od 1925. do 1950, u kojem su objavljena djela koja je Hamp ekscerpirao (postoji svega jedna iznimka: kapitalna studija E. Sapira, *Language*, New York 1921), nije izabran nasumce. God. 1925. počela je intenzivno raditi L. S. A. (Linguistic Society of America), osnovana godinu dana ranije, i izašao je prvi svezak časopisa *Language*. U tridesetim godinama našeg stoljeća konsolidirala se grosso modo nova terminologija na području fonologije, a u iduća dva desetljeća prodrla je i u morfosintaksu. Od 1950. god. dalje, prema Hampu, nije bilo znatnijih novosti na području terminologije, jer je američka lingvistika dosegla svoju zrelost, što ne znači da nije bilo i da neće biti još manjih terminskih inovacija. Vrijeme je to kad se pojavljuju mnoga sintetska djela, udžbenici Z. S. Harrisa,⁷ R. Jakobsona – C. G. M. Fanta – M. Hallea,⁸ U. Weinreicha,⁹ C. F. Hocketta,¹⁰ J. Whatmougha¹¹ i drugih.

³ F. L. Carreter, *Diccionario de términos filológicos*, Madrid 1953. Rec. M. L. Wagnera u ZRPh 73, 1957, pp. 505–511.

⁴ M. Pei – F. Gaynor, *A Dictionary of Linguistics*, New York 1954, sadržava vrlo kratke definicije svih važnijih termina raznih škola, ali, začudo, vrlo malo onih koji su specifični za Ameriku. Osim toga daje podatke o manje poznatim živim i izumrlim jezicima i o njihovim porodicama. Dosta nepovoljnu kritiku E. Benvenista v. u BSLP LI, Paris 1955, 5–8.

⁵ Npr. citirani RIL (bilj. 2) ima na str. 419–421 »Comments on Certain Technical Terms«.

⁶ Podaci o autoru u *Encyclopédie linguistique*, Travaux publiés par le centre de Dialectologie générale près l'Université catholique de Louvain, fasc. VI, Louvain 1960, str. 93.

⁷ Zellig S. Harris, *Methods in Structural Linguistics*, Chicago 1951.

⁸ Kolektivnom radu »Preliminaries to Speech Analysis: The Distinctive Features and their Correlates«, Massachusetts Institute of Technology 1952, dodaj kapitalno djelo R. Jakobson – M. Halle, *Fundamentals of Language*, The Hague 1956.

⁹ U. Weinreich, *Languages in Contact: Findings and Problems*, New York 1953. Drugo izdanje izlazi u Haagu 1964.

¹⁰ C. F. Hockett, *A Manual of Phonology* (IJAL Memoir 11), 1955.

¹¹ J. Whatmough, *Language: A Modern Synthesis*, New York 1956.

Neka sintetska djela, npr. H. Hoijer, *Language in Culture* (The American Anthropologist Memoir 79) 1954, D. L. Olmsted, *Ethnolinguistics So Far*, SIL Occasional Papers 3, Norman (Okla) 1951. i dr. zalaze u lingvistiku sa stajališta drugih nauka za koje je lingvistika granično područje. Obuhvatiti i sva ta djela ne bi imalo smisla, jer ona imaju najčešće popis vlastite terminologije, a osim toga produžilo bi se vrijeme od nekoliko mjeseci koliko je C. I. P. L. dao autoru.

Razumljivo je da autor nije mogao obuhvatiti ni sve što je izašlo u toku 25 godina, već samo najznačajnije iz goleme naučne proizvodnje u SAD. To su kompleti časopisa: *Language* (1925), *Word* (1945), *Studies in Linguistics* (SIL) (1942), *International Journal of American Linguistics* (IJAL) (Nova serija, 1944) i sve knjige i monografije iz opće lingvistike. (N. B. iznimno su obrađena djela koja se bave opisom nekog jezika ako u njima ima interesantnih termina). Tako su obrađena djela D. L. Bolingera, B. Blocha, L. Bloomfielda, G. M. Bollinga, M. R. Haas, E. Haugena, C. F. Hocketta, H. M. Hoenigswalda, R. Jakobsona, M. Joosa, W. Leopolda, E. A. Nide, K. L. Pika, E. Sapira, E. H. Sturtevant, M. Swadesha, G. L. Tragera, W. F. Twaddella, C. F. Voegelina, R. S. Wellsa, B. L. Whorfa, G. K. Zipfa i dr. Kako se vidi, zastupljena su imena vodećih lingvista Amerike, od kojih su neki porijeklom iz Evrope. Slaviste će zanimati da su obuhvaćeni i prilozi: G. L. Trager, »The Phonemes of Russian«, *Lg* 10, 334–44 (1934), Id., »Serbo-Croatian Accents and Quantities«, *Lg* 16, 29–32 (1940), Id., »The Russian Gender Categories«, *Lg* 16, 300–7 (1940) i od istog pisca recenzija djela Fryja i Kostića, »A Serbo-Croat Phonetic Reader«, *Lg* 17, 170–1 (1941). Autor ističe da je sretna okolnost što je 1951/52. izašla u engleskom časopisu *Archivum Linguisticum* kratka povijest američke lingvistike za navedeno razdoblje iz pera vodećeg američkog lingvista R. A. Halla Jr., »American Linguistics«, 1925–1950, *AL* III, Glasgow 1951, 101–125, IV, 1952, 1–16, pa je tako siguran da mu nije izbjeglo ništa značajnije.

Autorova tehnika možda će kod nekog čitaoca izazvati kritiku, jer se on svjesno odrekao mogućnosti da sâm definira i dao je riječ piscima koje je obradio citirajući in extenso sve pasuse gdje su oni, bilo u tekstu, bilo u bilješci, definirali pojedine lingvističke termine. Ova metoda ima dobrih strana: čitalac može da prati razvoj pojedinih pojmova termina u Americi uopće i kod pojedinog autora napose, jer su citati poredani hronološkim redom i popraćeni šifrom autora, godinom izdanja i stranom na kojoj se nalaze. U načelu za jedno djelo daje samo jedan citat. Ponekad mu je bilo teško odlučiti je li nešto nov termin ili samo uspjela metafora. Kako u Americi semantiku ne smatraju dijelom lingvistike, to autor upućuje na djelo Ch. Morris, *Signs, Language, and Behavior* (New York 1956), gdje se nalazi velik glosar semantičkih termina. Isključeni su iz glosara termini za kategorije poznate samo u jednom jeziku, jer bi oni nepotrebno povećali opseg knjige, a osim toga autor bi bio prisiljen da ulazi u kritiku starih gramatika u kojima se taj termin, koji se još iz nevolje upotrebljava, prvi put pojavio. Svuda se autor obilato koristi »uputnicama« (cross-reference), kojima upućuje čitaoca na druge ter-

mine, sinonime i antonime, koji znače isto, odnosno protivno u sistemu drugih autora ili istog autora. Tako rječnik udovoljava modernom zahtjevu da bude sinhroničan i, koliko je moguće, analoški i asocijativan, a već smo vidjeli da je on u isto doba i dijahroničan, jer pokazuje unutar studiranog perioda životni raspon jednog termina, odnosno termine koji su ga zamijenili, a potrebno je znati cijeli životni put nekog termina da se spozna uloga koju je odigrao ili još igra. Vidi npr. članak »*phoneme*«, str. 44–45, koja je čitav mali historijat i rezime često razrožnih mišljenja.

Autoru bi se moglo zamjeriti što su neki vrlo upotrebljavani termini, ukoliko ih Amerikanci nijesu precizno definirali, slabo prošli, a drugi, često i nevažni, vrlo su precizno definirani, ukoliko su pronađeni u nekom udžbeniku. Osim toga poželjno bi bilo da je autor primjerima popratio svoje definicije. Ovako, čitalac često mora sam zagledati u citiranu literaturu, gdje će naći velik broj primjera. Moglo bi se prigovoriti i to što su neki pojmovi poredani prema početnom slovu pridjeva koji ih često prati, npr. *complementary distribution* dolazi pod *C*, (čime, naravno, nije iscrpljen pojam »distribucija«), a pod *D* nalazimo vrlo malo: uopće nije obrađen termin *distribution*, toliko karakterističan za američku lingvistiku, već *distribution class*. Dok su neki termini nesrazmjerno dobro obrađeni, nedostaje npr. *isomorphism*, *correlation*, *serial order* i još neki koji se možda nisu autoru učinili specifično američkima.

Iznesene zamjerke međutim blijede pred vrijednošću ovog prvijenca na svom području, koji će približiti evropskim učenjaciima djela njihovih američkih kolega i olakšati razmjenu mišljenja na korist nauke i njene internacionalnosti, a ujedno poslužiti u suzbijanju provincijalističkih shvaćanja s jedne i s druge strane Atlantika.